

ДАНОЧНИТЕ РЕФОРМИ ВО НАСОКА НА УНАПРЕДУВАЊЕ НА МЕЃУНАРОДНИТЕ ТЕКОВИ НА КАПИТАЛОТ

Илија Груевски¹
Стеван Габер²

Апстракт

Даноците претставуваат еден од главните лимитирачки фактори на слободното движење на капиталот во глобални рамки. Во таа смисла, особено се истакнува корпоративниот данок на доход или поточно данокот на добивка кој се пресметува на профитот на мултинационалните компании. Високите стапки на корпоративниот данок на доход можат сериозно да ја редуцираат меѓународната ефикасност на капиталот, преку создавање на т.н. даночни дисторзии или поточно даночни нарушувања. Како можни облици на даночна дисторзија се јавуваат преференциите кон одредени проекти или локации од страна на инвеститорите (со што директно се нарушува принципот на даночната неутралност), преференциите кон долгот или задржаната добивка како извори на капитал, понатаму ограничувањето на мобилноста на капиталот, тенденциите за трансфер на профитот, даночната евазија и слично. Во насока на елиминација на овие ограничувања, а со цел да се унапредат меѓународните текови на капиталот, водечките економии преземаа, но и во иднина ќе преземаат одредени реформи во системот на корпоративниот данок на доход. Како дел од мерките кои најчесто се имплементираат во ова област се: намалувањето на законските или статутарните стапки на данокот на добивка, редуцијата на просечните ефективни даночни стапки, интегрирањето на корпоративниот и персоналниот данок на доход, воведувањето на алтернативни даночни системи (како што се на пр. "Comprehensive business income tax – CBIT" и "Cash flow corporate tax system"), како и имплементацијата на правилата за тенка капитализација и трансферни цени.

Целта на трудот е да се презентираат современите правци на даночните реформи во светот од аспект на унапредувањето на меѓународните текови на капиталот, или поконкретно, да се опфатат најновите мерки во системот на корпоративниот данок на доход преку кои на ефективен начин се редуцираат потенцијалните можности за даночна дисторзија. Основни методи кои се користат во трудот се аналитичкиот, компаративниот и наративниот метод. Во насока на подобро објаснување и елаборација на одредени проблеми соодветно ќе биде употребен и методот на сценарио анализата. Притоа, со цел да се обезбеди подобра илустрација на фактите и заклучоците од анализата ќе се прибегне и кон користење на дијаграмскиот метод (или методот на претставување на сознанијата со помош на графикон).

Читателите на трудот имаат практична можност да се запознаат со општите правци на промените во даночната политика од областа на корпоративниот данок на доход, кои се преземаат во насока на унапредување на меѓународните текови на капиталот. Исто така, трудот може да послужи и како водич, односно појдовна платформа за подлабоки и посуптилни истражувања во полето на даночните реформи, како за универзитетскиот кадар, така и за креаторите на економската политика.

Клучни зборови: дисторзија, корпоративен данок на доход, трансферни цени, просечни ефективни стапки, тенка капитализација, интегрален корпоративен данок, систем на оданочување врз основа на парични текови и слично.

ВОВЕД

Даночната дисторзија претставува доста комплексна материја која најдиректно е поврзана со ефикасноста на економските системи. Колку е помал капацитетот на даночната структура да создава одредени дисторзии, толку е повисока и ефикасноста на алокацијата

¹ Асс. м-р., Универзитет "Гоце Делчев" – Штип, ilija.gruevski@ugd.edu.mk

² Асс. д-р., Универзитет "Гоце Делчев" – Штип, stevan.gaber@ugd.edu.mk

на производните ресурси. Поради немање на соодветен показател за мерење на даночната дисторзија, таа може да се дефинира само посредно низ призмата на она што претставува неутрален даночен систем. *Теоретски, под неутрален даночен систем се подразбира таков даночен систем кој генерира даночни приходи без да предизвика промена на релативните цени на факторите на производство.*³ Со неутралното оданочување, секој поединец плаќа еднаков износ на данок така што даночниот систем не влијае врз неговите економски одлуки. *Може да се заклучи дека дисторзијата во основа не претставува ништо друго, туку нарушување на процесот на алокацијата на ресурсите (капиталот и трудот), односно искривување на текот на инвестиционата или пошироко, економската одлука.* Сите даноци имаат потенцијал за дисторзија, но таа најмногу е изразена кај корпоративниот данок на доход.

Даночната реформа, пак, претставува динамичен процес на постојано усовршување на структурата на даночните системи во насока на целите на економската, или поконкретно даночната политика.⁴ Секоја даночна реформа во себе содржи неколку заеднички суштински елементи и тоа: каква била состојбата на економијата пред преземањето на реформата (*историски елемент*), кои се притисоците или причините за даночната реформа, односно, што сака да се постигне со реформата на даночниот систем (*причини или цели на реформата*), каков е текот или процесот на промените во реформата (*карактеристики на реформата*) и можеби најважното прашање – кои се резултатите од спроведената даночна реформа (*успешност на реформата*).

Како што е познато, во текот на последните 20-тина години дојде до одредени промени во фискалните политики на развиените земји. Ваквите промени се проширија и кон останатите земји, така што реформите добија поголеми меѓународни димензии. Причините за даночните реформи се многубројни: од економски или реални како што се кризите во 80-тите години и последнава финансиска криза, до теоретско – идеолошки како на пример промената на перцепцијата за улогата и значењето на фискалната политика. Пошироката литература укажува на повеќе интенции кои ги промовираа даночните реформи ширум светот, меѓу кои спаѓа и потребата за унапредување на меѓународното движење на капиталот. Како потесно конкретно подрачје на даночната реформа претставува реформата на корпоративниот данок на доход, со оглед што поседува изразено висок потенцијал за дисторзија на тековите на капиталот.

1. КОРПОРАТИВНИТЕ ДАНОЦИ И ДИСТОРЗИИТЕ НА МЕЃУНАРОДНАТА ЕФИКАСНОСТ НА КАПИТАЛОТ

Да видиме подетално, какви се **реперкусиите** од корпоративните даноци врз меѓународната економска ефикасност. Најпрвин, употребата на корпоративните даноци го нарушува *изборот на изворите на меѓународниот капитал* неопходен за финансирање на инвестиционите проекти. Слично како и во системот на затворена економија, корпоративниот данок на доход создава преференции кон поголемо користење на позајмениот капитал во однос на сопствениот капитал поради преференцијалниот даночен третман на каматните трошоци. Со цел да се минимизира даночниот товар на капиталот на мултинационалната компанија, нејзината странската подружница може да одлучи да се задолжи и на тој начин да ги редуцира обврските по основ на корпоративниот данок. Доколку подружницата не е во состојба да се задолжи на пазарот на капитал во домицилната земја, таа заедно со матичната корпорација може да употреби *стратегија на екстензивно интерно задолжување* како средство за префрлање на профитот од земјата со повисок во земјата со понизок даночен товар.⁵ Оттука, *може да се каже дека постоењето на корпоративниот данок на добивка делува во насока на максимално задолжување на меѓународните претпријатија како дел од нивната стратегија за оптимизирање на*

³ Leibfritz W., Thornton J., Bibbie A.: "Taxation and economic performance" OECD Studies, 1997, стр. 91.

⁴ Една од најпознатите реформи во даночната сфера е онаа од осумдесетите години на американскиот претседател Роналд Реган, која почнувајќи од САД, па проширувајќи се во другите земји добива интернационална димензија. Впрочем, современите реформи ја наследиле оваа карактеристика и нормална пракса е успешните реформи да се пренесуваат како светско искуство.

⁵ OECD: "Fundamental corporate tax reform", A tax policy studies, 2007, стр. 70. Инаку ваквата стратегија за одбегнување на оданочувањето е позната под оригиналниот назив "earnings stripping".

структурата на капиталот, што се разбира претставува дисторзија на процесот на економското одлучување. Имено, фирмите настојуваат во поголема мера да ги финансираат проектите со позајмен наместо со сопствен капитал, што како последица води до зголемување на потенцијалната опасност од инсолвентност и банкрот. Исто така, се врши дискриминација на помалите фирми кои немаат пристап до банкарскиот капитал, како и фирмите кои според специфичноста на дејноста мораат исклучиво да го базираат своето работење врз сопствен капитал. За да се спречи оваа појава, домицилната земја може да имплементира одредени правила за капитализација. Со правилата за капитализација, всушност се лимитира делот од инвестициите што може да се финансира со емисија на долг, односно се плафонира максималниот износ на долг што може да го позајми подружницата од нерезидентните матични корпорации.

И покрај наметнатите правила за капитализација, корпорациите се во можност да го избегнат плаќањето на данокот преку *употреба на енормно високи камати во рамки на интерниот систем на кредитирање*. Оваа стратегија на наметнување на нереално високи каматни стапки на позајмениот капитал на своите подружници, во рамки на поставениот режим на капитализација, изворно се нарекува “non arm’s length interest rate policy”. Резидентните земји на ваквата политика на мултинационалните корпорации најчесто одговараат со посебни правила, кои се состојат од налагање на корпорациите, во системот на меѓусебното кредитирање, да користат каматни стапки кои не се повисоки од нормалната каматна стапка формирана на светскиот пазар на капитал. Не само подружницата, туку и *матичната странска корпорација може да позајми пари од пазарот на капитал* и да ја искористи предноста од третманот на трошоците за камата. Доколку пак, матичната корпорација позајмените пари ги трансферира кон подружницата во вид на долг, во тој случај доаѓа до т.н. *двојна даночна корист* (double dip tax gain), поради двојната одбивка на каматите од вкупната консолидирана даночната основа.⁶ Овие даночни дисторзии се особено опасни доколку подружницата се наоѓа во дестинација позната како даночен рај, па позајмениот капитал од матичната корпорација преку подружницата се пласира во други подружници од трети земји. Како што се гледа, корпоративниот данок ја фаворизира *стратегијата на задолжување како поприфатлива опција за максимизирање на добивката на меѓународните компании*, меѓутоа од аспект на меѓународната ефикасност, тоа значи дека капиталот како ресурс не се алоцира *најрационално во точките на неговата најефикасна употреба*.

Освен трансферирањето на профитот преку каматните стапки во процесот на интерното задолжување, тоа може да се реализира и преку *интерниот систем на трансферни цени*. Така, како дел од внатрешната политика на цени, корпорацијата може да ги зголеми трансферните цени на производите и услугите кон својата подружница за да го префрли доходот во матичната земја доколку таму има пониски даночни стапки. Слично, може да се префрлат трошоците на подружницата во матичната корпорација за да се намали даночната база доколку таму постојат повисоки даночни стапки. За таа цел, ќе илустрираме еден пример како интегрираните меѓународни компании ги прилагодуваат трансферните цени за да го префрлат профитот во земјите со помал даночен товар.

Во примерот се претставени две компании, едната во Ирска каде даночната стапка е 10%, а другата во Велика Британија каде стапката изнесува 30%. Ирската компанија дистрибуира производи во Британија преку тамошната британска компанија. Притоа се претпоставуваат две сценарија, од кои во едното двата економски субјекта се неповрзани, додека во другото тие се поврзани. Во второто сценарио, поврзаноста на ентитетите дава можност преку зголемување на трансферните цени да се овозможи префрлање на доходот од земјата со повисока во земјата со пониска даночна стапка и остварување на извесна даночна предност која резултира со поголем профит по оданочување на интегрално ниво.

Сценарио 01.

Случај на две независни фирми без примена на системот на трансферни цени

Ирска компанија (во фунти)		Британска компанија (во фунти)	
Вкупна продажба	50.000	Вкупна продажба	100.000
Трошоци за материјали	(10.000)		

⁶ Пошироко види: OECD: “Fundamental corporate tax reform”, A tax policy studies, 2007

Трошоци на производство	(20.000)	Трошоци на продажба	(50.000)
Вкупен профит	20.000	Вкупен профит	50.000
		Трошоци за дистрибуција	(35.000)
Режиски трошоци	(5.000)	Режиски трошоци	(5.000)
Профит пред оданочување	15.000	Профит пред оданочување	10.000
Данок 10%	(1.500)	Данок 30%	(3.000)
Профит по оданочување	13.500	Профит по оданочување	7.000

Сценарио 02.

Случај на две интегрирани фирми со примена на системот на трансферни цени

Ирска компанија (во фунти)		Британска компанија (во фунти)	
Вкупна продажба	58.000	Вкупна продажба	100.000
Трошоци за материјали	(10.000)		
Трошоци на производство	(20.000)	Трошоци на продажба	(58.000)
Вкупен профит	28.000	Вкупен профит	42.000
		Трошоци за дистрибуција	(35.000)
Режиски трошоци	(5.000)	Режиски трошоци	(5.000)
Профит пред оданочување	23.000	Профит пред оданочување	2.000
Данок 10%	(2.300)	Данок 30%	(600)
Профит по оданочување	20.700	Профит по оданочување	1.400

Интегрален ефект од двете сценарија

Збирно:	Сценарио 01	Сценарио 02
Вкупен профит пред оданочување	25.000	25.000
Вкупно платени даноци	4.500	2.900
Вкупен профит по оданочување	20.500	22.100

Извор: Weiner J.M.: "Company tax reform in EU – Guidance from The US and Canada on implementing formulary apportionment in The EU", Springer 2006. стр. 23

Од претходните примери јасно се гледа функционирањето на трансферните цени како механизам за трансферирање на профитот во земјите со пониски даночни стапки. Преку трансферните цени, корпорацијата во целина остварува даночна стимулација во вредност од 1.600 фунти, како резултат на различниот даночен третман на добивката во двете земји. Во овој случај за да се одбегнат овие појави, државите можат да имплементираат одредени правила при формирањето на трансферните цени.

И примената на принципот на распределба на добивката создава одредени дисторзии. Имено, оданочувањето на добивките што не се распределуваат во тековната година, најчесто се одложува до моментот на нивната реализација. Овој систем на оданочување кој се нарекува систем на даночно одложување на задржаните добивки "tax deferral system" создава склоност кон финансирање на проектите во странство со реинвестирање на задржаните добивки, наместо со употреба на другите извори на капиталот. Во овој случај, поволниот третман на приходите од задржана добивка, резултира со фаворизација на постарите зрели корпорации кои претежно се финансираат преку употреба на капиталот во вид на задржана добивка во споредба со младите фирми. На овој начин, од аспект на можностите за инвестирање, современите даночни системи создаваат еден вид привилегирана положба на големите корпорации во однос на помалите, така што последниве се почесто се соочуваат со тешкотии во финансирањето на сопствената развојна експанзија. Инвеститорите, преферирајќи ги големите друштва, всушност вршат нерационална алокација на капиталот во проекти со помала стапка на поврат, наместо во оние со поголема на новите корпорации. Ова ја нарушува динамиката на пазарот на капитал, доаѓа до растурање на капиталните ресурси и се спречува влезот на нови субјекти.

Даноците можат да влијаат и врз видот на легалната форма на организација на бизнисот. Така на пример, поради можноста за одредени придобивки и предности во даночниот третман, може да се случи трансформација на трговските друштва од инкорпориран во неинкорпориран облик и обратно. Во друг случај, акционерските друштва можат да формираат свои фирми во неинкорпориран облик и да ги искористат за редуцирање на даночниот товар преку префрлање на поголемиот дел од приходот кај

даночно повластените партнерски фирми или пак преку трансферирање на загубите на сметка на корпорациите. Партнерските неинкорпорирани фирми даваат потенцијал за користење на одредени предности и од аспект на можноста за забрзана амортизација, во смисла што доколку постојат такви даночни поволности, кај нив се генерира пораст на базата на постојаните средства.

Структурата на корпоративните даноци не нуди поголема неутралност ниту во однос на одлучувањето *за спојување и преземање на други фирми во меѓународни рамки*. Во зависност од даночните правила, можно е да се јават или пак не, одредени преференции за разни спојувања и преземања. Профитот на корпорациите честопати е недоволен да ги апсорбира обврските кои потекнуваат од даночниот систем, што може да резултира со одлука за окрупнување на капиталот. На пример, профитабилните фирми можат да извршат спојување со други фирми кои имаат вградено големи потенцијални загуби на сметката на постојаните средства, со цел да ја редуцираат даночната обврска преку стеснување на даночната база. Исто така, а како резултат на третманот на каматните трошоци, се создаваат стимулации за преземања на фирми кои се финансирале претежно преку задолжување или емисија на долг.

Произлегува, дека разликите во даночните системи ширум светот можат сериозно да ја **нарушат меѓународната ефикасност и мобилност на капиталот и воедно да ја редуцираат динамиката на интернационалниот пазар на капитал.**

2. РЕФОРМИ ЗА ЕЛИМИНИРАЊЕ НА ДИСТОРЗИЈАТА НА МЕЃУНАРОДНИТЕ ТЕКОВИ НА КАПИТАЛОТ

Пред да се даде осврт на реформите на корпоративниот данок од аспект на унапредувањето на меѓународните текови на капиталот, ќе се елаборираат причините поради кои експертите препорачуваат да се врши оданочување на профитот на мултинационалните компании: 1. Властите го оптоваруваат доходот на мултинационалните компании и покрај постоењето на корпоративните даноци во резидентната земја, бидејќи со него се врши “зафаќање”, односно *оданочување на екстра профитот или економската рента* поврзана со специфичната локација. Мултинационалните компании инвестираат во други земји поради одредени поволности кои генерираат екстра профит или рента: изобиетието на природни ресурси, ефтини фактори на производство, пониски транспортни трошоци, голема апсорпциона моќ на пазарот и слично. Корпоративниот данок на доход врши делумно елиминирање на екстра профитите на мултинационалните компании и изедначување на можностите за инвестирање во други земји; 2. Корпоративниот данок на доход влијае делумно позитивно и врз *финансиското и инвестиционото однесување* на мултинационалните компании во странските земји. Доколку остварувањето на профитот во странската земја не се оданочува, тогаш може да се случи целосно трансферирање на добивката во земјата со седиште на мултинационалната компанија. Комбинацијата на корпоративните даноци и даночните кредити креираат определени даночни стимулации за реинвестирање на добивката во странските земји, и во оваа смисла имаат улога на своевидна даночна “рампа”; и 3. Фактот што меѓународните пазари на капитал се сеуште *имперфектни*, оди во прилог на корпоративниот данок на доход. Имперфектноста на пазарот на капитал создава услови за нерамномерен трансфер на даночниот товар врз капиталот, трудот или крајните потрошувачи. Егзистенцијата на даночните стапки заедно со определени инструменти на даночната политика можат да ги заобиколат бариерите креирани од несовершеноста на пазарите на капитал и да создадат поправедни и поеднакви услови за привлекување на меѓународниот капитал. **Овие проаргументи претставуваат цврст доказ дека владите во иднина доста тешко ќе се откажат од оданочување на профитот на меѓународните компании.**⁷

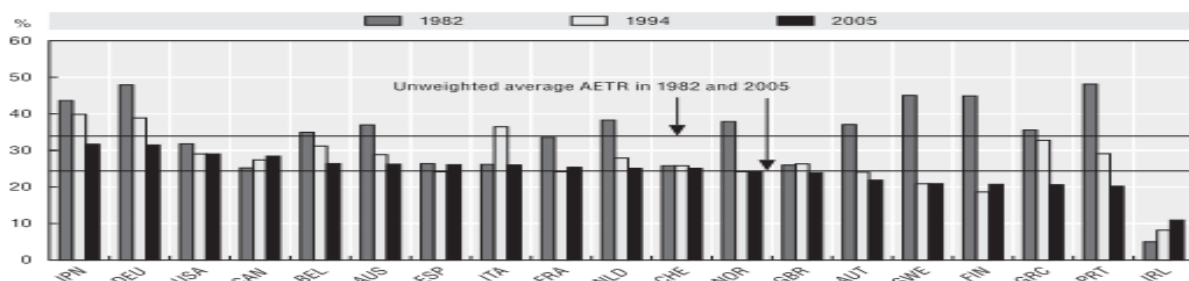
Основниот приоритет на современите даночни реформи од аспект на оваа цел е да се воспостави структура на даночниот систем која овозможува **едноствено и лесно администрирање**, а во исто време **пружа олеснување и поедноставување на даночниот**

⁷ За причините кои го оправдуваат оданочувањето на профитот на мултинационалните компании пошироко види: OECD: “Fundamental corporate tax reform”, A tax policy studies, 2007 стр. 43-45.

Average CIT rate (17 countries) in 1982, 1994 and 2006

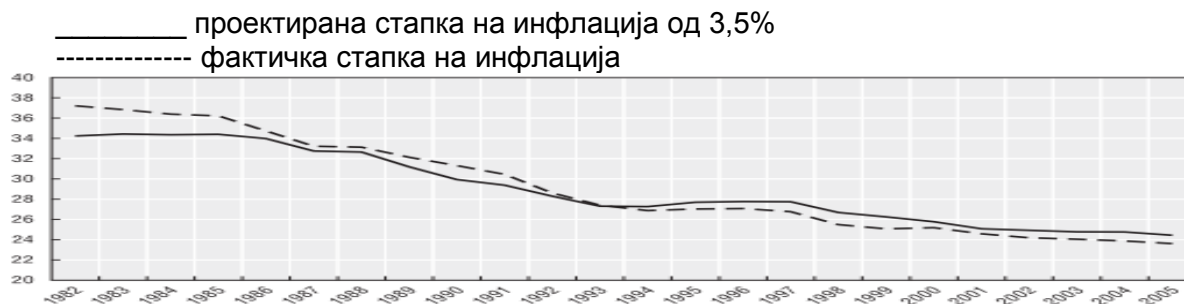
Country	1982 (%)	1994 (%)	2006 (%)
IPN	55	50	40
USA	50	40	40
DEU	62	53	39
ITA	39	52	38
ESP	33	35	35
FRA	50	35	34
BEL	45	40	34
AUS	50	33	30
GBR	52	33	30
NLD	48	35	30
GRC	43	40	29
NOR	51	30	28
SWE	60	28	28
PRT	55	39	28
FIN	60	25	27
AUT	61	34	25
IRL	50	40	12

Индикаторите на реформите на корпоративниот данок на доход во сферата на едувањето на меѓународната ефикасност на капиталот претежно се огледаат во **ирањето на законските даночни стапки**, како и во **намалувањето на просечните ивни даночни стапки**. Законската даночна стапка претставува првиот индикатор на ната атрактивност на некоја локација ако се имаат предвид меѓународните иции. Во изминатите три декади, висината на номиналната стапка на корпоративниот покажува значително опаѓање, што претставува потврда за манифестација на т.н на конкурентност” или “даночна војна” помеѓу земјите во светот. Графиконот 01 јасно рдува трендот на опаѓањето на законските стапки на корпоративниот данок на доход. мпарацијата на стапките во 1982, 1994 и 2006 година се воочува значително ување на законските стапки во сите претставени земји освен Шпанија. Во 1982 година 17 земји забележаа редукција на стапките на корпоративниот данок во износ поголем %, додека во 2006 година намалувањето продолжи во однос на претходните години, но огу помал интензитет. Ова значи дека трендот на намалување има континуиелен ер така што просечната стапка на корпоративниот данок на доход во овие земји од во 1982 година се намали на 30,8% во 2006 година, што е нешто повеќе од просекот е земји членки на ОЕЦД кој изнесува 28,4%.

Следниот индикатор за опаѓањето на даночниот товар на меѓународниот капитал се огледа во состојбата и динамиката на просечните ефективни даночни стапки (или скратено ПЕДС). Ако маргиналната ефективна даночна стапка (METR) го изразува ефектот на

даноците врз нивото на домашната ефикасност на капиталот или домашното ниво на инвестиции, тогаш преку просечната ефективна даночна стапка (average effective tax rate-AETR) се прави осврт врз меѓународната ефикасност на капиталот. Имено, системот на корпоративниот данок може да влијае врз дискреционите одлуки на мултинационалните корпорации за локацијата или земјата во која ќе ги вложат своите средства. Ефектот врз одлуката и изборот на локацијата зависи од добивката по оданочување во соодветната земја која се мери токму со стапката AETR. Повисока стапка на AETR означува помала добивка по оданочување и помала преференција за инвестирање во конкретната локација.

Графикон бр. 03: Тренд на просекот на ПЕДС од 1982-2006
Извор: Fundamental corporate tax reform”, A tax policy studies, OECD, 2007

Графиконот бр. 02 покажува намалување на просечните ефективни стапки во повеќе земји во периодот 1982-2005. Најголемо намалување е забележано во Финска, Германија, Португалија и Шведска, додека само во Канада и Ирска не е регистрирано намалување на просечната ефективна стапка. Графиконот бр. 03, пак, ја илустрира еволуцијата на просечната ефективна стапка на корпоративниот данок, од кој јасно се воочува дека таа се намалила за околу 10% процентни поени, односно од 34,2% во 1982 на 24,4 во 2005. Најголемо намалување е забележано во периодите 1987-1993 и 1997-2001. Во периодот после 2000-та година е забележано постабилно движење на AETR. Ако се направи компарација на динамиката на METR и AETR, може да се заклучи дека интензитетот на промената кај просечните стапки е поголема од интензитетот на промена кај маргиналните стапки (од 34,2% на 24,4% наспроти од 27,9% на 20,3%), што се должи претежно на посилниот ефект од намалувањето на законските стапки, со оглед дека тие повеќе се поврзани со движењето на просечните ефективни даночни стапки. Од анализата на законските и просечните стапки може да се заклучи, дека тековите на странскиот капитал *преферираат пониско даночно оптеретување на корпоративниот профит*, во спротивно истите се перципираат како пречка во слободната циркулација на капиталот. Теоретичарите одат дури и дотаму што ја преиспитуваат потребата и оправданоста за оданочување на корпоративниот профит. Во таа насока најмногу отишла Естонија, која претставува екстреман пример на земја која изврши укинување на данокот на добивка.

Импликациите на реформата на корпоративниот данок за иднината се движат во две насоки. Првата е дека трендот на снижување на стапките на корпоративниот данок ќе продолжи во иднина така што ќе премине во т.н. трка до дното или “race to the bottom” што би резултирало со евентуално елиминирање на корпоративните даноци, но и до исчезнување на приходите по оваа основа поради ограниченоста за проширување на капацитетот на даночната база. **Втората** опција предвидува прекин на понатамошното намалување на законските стапки поради стравот и притисокот од губење на приходите по основ на корпоративниот данок. Сеуште не е јасно во која насока ќе се развива еволуцијата на овој данок, сепак современите анализи укажуваат дека можеби и двете опции се случуваат. Но и покрај тоа, определбата за реализација на реформата на корпоративниот данок и понатаму останува присутна кај креаторите на економската политиката. Иако фундаменталната реформа во ова подрачје на даночната политика се состои од комплексни и многу често спротивставени прашања, владите на развиените земји настојуваат да ги одржат приходите на постојното ниво, а во исто време преземаат мерки за подобрување на инвестиционата клима.

Останувајќи на курсот на реформите, а во насока на елиминирање на нарушувањата на економската ефикасност, во иднина може да се очекува да се изврши поголем **степен на**

интеграција на економското двојно оданочување. Всушност, станува збор за **интеграција на оданочувањето по основ на корпоративниот данок на ниво на корпорација и оданочувањето по основ на персоналниот данок на ниво на поединец (акционер)**. Како што е познато, класичниот тип на оданочување на корпоративниот доход се состои од наплата на корпоративниот данок (или данокот на добивка) на остварениот профит на корпорациите и понатаму, откако ќе се изврши негова распределба во вид на дивиденда или пак капитална добивка, истиот поприма форма на персонален данок на доход од капитал кој се пресметува на ниво на поединечен акционер. Притоа, не се користат никакви даночни ослободувања, единствено, платената камата се смета како одбитна ставка на даночната основа на корпорациите. Ваквиот даночен третман создава дисторзии, односно преференции за поголемо користење на долгот во однос на сопствениот капитал поради ефектот на даночната заштита кој се јавува токму како резултат на изземањето на каматните расходи. Со воведување на *системот на целосен интегрален корпоративен данок (full integration corporate tax)* сите видови на добивки на корпорацијата – распределени дивиденди, задржани добивки и слично – се алоцираат само на ниво на акционер и се оданочуваат со персоналниот данок на доход. Притоа, корпоративниот данок на добивка се плаќа однапред на ниво на корпорација, но при пресметката на персоналниот данок, на акционерите им се дава т.н даночен кредит во висина на платениот корпоративен данок. Ваквиот систем овозможува елиминација на дисторзијата на релација долг-сопствен капитал. Притоа, заради олеснување на меѓународните текови на капиталот пожелно е да се применува **оданочување само на првичната фаза на дистрибуцијата на профитот**, со примена на пропорционална стапка на задржан данок на дивиденда, со можност за користење на даночни ослободувања или кредити на интеркорпоративските дивиденди. Како дополнување, потребно е активно да се имплементира *принципот на одбегнување на двојното оданочување* кое се регулира со **потпишување на билатерални договори** помеѓу заинтересираните земји.

Како најпознат пример за интегрален корпоративен данок се смета т.н. **“Dual income tax system – DIT”**, но слични ефекти се постигнуваат и со имплементација на *системот на даночната одбивка за акционерскиот капитал* или **“Allowance for corporate equity tax system – ACE”**.⁸ Имено, системот “ACE” ја корегира разликата во даночниот третман на долгот и сопствениот капитал преку обезбедување на даночна одбивка на профитната основа во висина на определен процент од износот на акционерскиот капитал.⁹ Така на пример, со овој систем на корпоративно оданочување, кој беше промовиран од неговите протагонисти при организацијата од ОЕЦД и кој доследно беше применет во Хрватска, се остварија завидни резултати во овој домен.

“Comprehensive business income tax – CBIT”¹⁰ претставува систем на оданочување на корпоративниот доход кој нуди сосем друг пристап за разлика од интегралниот систем. Наместо да се врши интеграција на корпоративниот и персоналниот данок заради изедначување на даночниот третман на изворите на капитал, при што нееднаквоста потекнува токму од третманот на каматите како одбитна ставка на даночната основа, *со овој систем не се врши одбивање на каматите од основата*. Според тоа, на ефективен начин се елиминира и потребата за интеграција, но и на дисторзијата која потекнува од традиционалниот третман на каматите.

Како значајна промена која наидува на се поголемо одобрување од страна на економистите е *замената на системот на оданочување на приходите на акруална или тековна база со систем на оданочување на паричните текови* – **“Tax expenditure system”** или **“Cash flow corporate tax system”**, кој преку оданочување на паричните текови го решава проблемот на префрлање на профитот со употребата на трансферните цени. Повеќе земји го применуваат системот на оданочување на тековна основа, според кој даночната база се формира врз основа на приходите кои настануваат во текот на календарската година. Овој систем генерира одредени тешкотии во утврдувањето на основата за оданочување поради можностите за одложување на одредени приходи, ризикот од евазија, а во исто време ги зголемува и административните трошоци. Алтернативниот

⁸ “Fundamental corporate tax reform”, A tax policy studies, OECD, 2007

⁹ “Fundamental corporate tax reform”, A tax policy studies, OECD, 2007, стр. 88

¹⁰ “Fundamental corporate tax reform”, A tax policy studies, OECD, 2007

систем, на кој му се придава големо значење со даночните реформи, нуди решение за елиминирање на овие појави затоа што наместо приходите, ги регистрира трансакциите или поточно паричните трансфери. Главната предност се состои од неговата *даночна неутралност*, бидејќи овозможува оданочување само на економските ренти, но не и на нормалната стапка на принос. По карактеристика е сличен на даноците на потрошувачка кои од гледна точка на неутралноста се повеќе го заземаат местото на даноците на доход (со овој данок фактички се оданочува додадената вредност на капиталот како фактор на производство). На меѓународниот пазар на капитал, овој систем на корпоративен данок обезбедува унапредување на мобилноста на капиталот и слично. И кај овој тип на оданочување се развиени повеќе модалитети како на пример концептот на рамен данок на Хал и Рабушка (Hall and Rabushka's flat tax), кој најде примена кај некои помали отворени економии во развој со цел да се постигне елиминирање на дисторзијата, унапредување на неутралноста и мобилноста, како и намалување на комплексноста на даночните системи.

Останатите потфати кои ги преземаат земјите со цел да се елиминираат пречките во прекуграничното движење на капиталот се однесуваат на одредени реструктурирања на националните даночни системи со кои се регулира можноста за трансфер на профитот во странски земји. Како што е веќе делумно спомнато, се работи за воведување на законските норми за **заштита на даночната основа** кои се состојат од *правилата за тенка капитализација* и *правилата за трансферни цени*. Првите ја регулираат можноста за задолжување помеѓу подружниците и матичните компании, а со тоа и можноста за признавање на каматните трошоци за одбитна ставка од даночната база. Со вторите правила, пак, се утврдува начинот и методологијата за формирање на интерните цени во рамки на мултинационалните компании, а оттаму и нивото до кое трансферните цени се признаваат за целите на оданочувањето. Исто така, потребно е да елиминира **корупцијата**, но и да се подобри **транспарентноста** на правилата за заштита на даночната основа како и **ефикасноста на даночната администрација**, бидејќи доколку се перципираат како слаби, корпорациите повторно ќе ја спроведат стратегијата на префрлање на профитот, без разлика на висината на даночните стапки.

ЗАКЛУЧОК

Даноците претставуваат еден од главните *лимитирачки фактори* на слободното движење на капиталот во глобални рамки. Во таа смисла, особено се истакнува корпоративниот данок на доход или поточно данокот на добивка кој се пресметува на профитот на мултинационалните компании. Употребата на корпоративните даноци предизвикува дисторзија преку *зголемување на трошокот на изворите на финансирање* со што може да се наруши ефикасноста на светските пазари на капитал. Како појава, дисторзијата може да се сфати како нарушување на процесот на алокацијата на ресурсите (капиталот и трудот), односно како *искривување на текот на инвестиционата или поопширно, економската одлука*. Дисторзивните ефекти постојат кај сите даноци, меѓутоа, најмногу се изразени кај корпоративниот данок на доход. *Реперкусиите* од корпоративните даноци врз меѓународната економска ефикасност се огледаат во повеќе нарушувања меѓу кои: нарушувања на *изборот на изворите на меѓународниот капитал* неопходен за финансирање на инвестиционите проекти, појава на *избегнување на плаќањето на данокот* преку употреба на високи камати во рамки на интерниот систем на кредитирање и преку масовно користење на трансферните цени, *фаворизација на постарите и зрели корпорации* во споредба со младите фирми, *преференции кон одредени форми на организација на бизнисот*, како и *поттикнување на разни спојувања и преземања* во меѓународни рамки.

Основниот приоритет на современите даночни реформи од аспект на оваа цел е да се воспостави структура на даночниот систем која овозможува *едноставно и лесно администрирање*, а во исто време пружа *олеснување и поедноставување на даночниот третман на компаниите*. Индикаторите на реформите на корпоративниот данок на доход во сферата на унапредувањето на меѓународната ефикасност на капиталот претежно се огледаат во *редуцирањето на законските даночни стапки*, како и во *намалувањето на просечните ефективни даночни стапки*. Во иднина може да се очекува да се изврши поголем *степен на интеграција на економското двојно оданочување*, односно интеграција

на оданочувањето по основ на корпоративниот данок на ниво на корпорација и оданочувањето по основ на персоналниот данок на ниво на акционер. Како примери за интегрален корпоративен данок се познати т.н. *“Dual income tax system – DIT”*, и системот на даночната одбивка за акционерскиот капитал или *“Allowance for corporate equity tax system – ACE”*. *“Comprehensive business income tax – CBIT”*, пак, претставува систем на оданочување со кој не се врши изземање на каматите од основата. Како значајна промена која наидува на се поголемо одобрување од страна на економистите е замената на системот на оданочување на приходите на акруална или тековна база со систем на оданочување на паричните текови – *“Tax expenditure system”* или *“Cash flow corporate tax system”*, кој преку оданочување на паричните текови го решава проблемот на префрлање на профитот со употребата на трансферните цени. И за крај, државите воведуваат законски норми за *заштита на даночната основа* кои се состојат од правилата за тенка капитализација и правилата за користење на трансферни цени.

РЕФЕРЕНЦИ

- Brealy, R., S. Myers: “Principles of Corporate Finance”, 7th edition, Irwin, McGraw-Hill, 2003;
- Bretschger, L., F. Hettich: “Globalization, capital mobility and tax competition: theory and evidence for OECD countries”, European Journal of Political Economy, 2002;
- Gravelle, Jane G.: “The corporate income tax: economic issues and policy options”, in Joel Slemrod (ed.), Tax Policy in the Real World, Cambridge University Press, 1999;
- “Fundamental corporate tax reform”, A tax policy studies, OECD, 2007;
- Hall, Robert E., Alvin Rabushka: “The Flat Tax”, 2nd edition, Stanford, Hoover Press, 1995;
- Leibfritz W., Thornton J., Bibbie A.: “Taxation and economic performance” OECD Studies, 1997
- Overesch M. “The effective tax burden of companies in Europe”, CESifo DICE Report 4/2005;
- “Recent tax policy trends and reforms in OECD countries”, A tax policy studies, OECD, 2004;
- Weiner J.M: “Company tax reform in EU – Guidance from The US and Canada on implementing formulary apportionment in The EU”, Springer 2006;